

Asia: VN/34680/2022

Lausuntopyyntö Oikeuslaitostyöryhmän alustavista toimenpide-ehdotuksista

Lausunnonantajan lausunto

1. Kommentit alatyöryhmän 1. Rikollisuus ja rikosasioiden käsittely sekä rangaistukset ja niiden täytäntöönpano ehdotuksista

-

2. Kommentit alatyöryhmän 2. Siviiliasioiden käsittely, sovittelu ja vaihtoehtoiset riidanratkaisukeinot ehdotuksista

-

3. Kommentit alatyöryhmän 3. Hallinto-oikeudelliset asiat ja erityistuomioistuinasiat ehdotuksista

Kiitämme mahdollisuudesta antaa lausunto oikeuslaitostyöryhmän alustavista toimenpide-ehdotuksista ja lausumme asiassa seuraavaa.

Energiaviraston tehtävänä on muun muassa valvoa sekä kansallisen että Euroopan unionin maakaasu- ja sähkömarkkinalainsäädännön noudattamista sekä edistää kilpailulle perustuvien sähkö- ja kaasumarkkinoiden toimintaa sähkö- ja maakaasumarkkinasääntelyn mukaisesti.

Energiavirasto on sähkömarkkinadirektiivin (EU) 2019/944 ja maakaasumarkkinadirektiivin (EU) 2009/73 tarkoittama kansallinen sääntelyviranomainen. Direktiivit edellyttävät jäsenvaltioiden varmistavan, että sääntelyviranomaisille annetaan toimivaltuudet, joiden nojalla ne voivat suorittaa niille unionin lainsäädännössä säädetyt tehtävät tehokkaasti ja joutuisasti. Direktiivien mukaan tätä varten sääntelyviranomaisella on oltava vähintään muun muassa valtuudet määrätä tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia seuraamuksia sähköalan yrityksille, jotka eivät täytä direktiivistä tai siinä mainituista muista säädöksistä taikka sääntelyviranomaisen tai EU:n energia-alan sääntelyviranomaisten yhteistyövirasto ACERin päätöksistä johtuvia velvoitteitaan, tai ehdottaa toimivaltaiselle tuomioistuimelle, että tämä määräisi kyseisiä seuraamuksia.

Mainitut direktiivit edellyttävät kansalliselta sääntelyviranomaiselta myös korostettua riippumattomuutta. Direktiivien mukaan jäsenvaltioiden on taattava sääntelyviranomaisen riippumattomuus ja varmistettava, että se käyttää toimivaltuuksiaan puolueettomasti ja avoimesti. Tätä varten jäsenvaltioiden on varmistettava muun muassa, että sääntelyviranomaisen on tässä direktiivissä ja siihen liittyvässä lainsäädännössä sille asetettuja viranomaistehtäviä suorittaessaan oikeudellisesti erillinen ja toiminnallisesti riippumaton kaikista muista julkisista ja yksityisistä elimistä. Riippumattomuuden osalta jäsenvaltioille asetetaan täsmällisiä velvoitteita sähkömarkkinadirektiivin 57 artiklassa ja maakaasumarkkinadirektiivin 39 artiklassa. Kootusti voidaan todeta, että sääntelyviranomaisen tulee voida suorittaa tehtävänsä poliittisista elimistä riippumatta ja siten, että se ei ota vastaan ohjeita miltään yksityiseltä tai julkiselta taholta. Energiavirastosta annetun lain 5 §:ssä todetaan, että Energiaviraston kansalliselle sääntelyviranomaiselle kuuluvia tehtäviä hoitavan virkamiehen on tehtävänsä oltava riippumaton sähkö- ja maakaasualan yrityksistä eikä hän saa kuulua sähkö- tai maakaasualan yrityksen hallintoneuvostoon, hallitukseen, edustajistoon tai tilintarkastajiin eikä olla sähkö- tai maakaasualan yrityksen palveluksessa.

Sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annetun lain (590/2013, jäljempänä valvontalaki) 3 luvun 9 §:ssä määritellään tarkemmin Energiaviraston toimivalta valvonta-asioissa ja valvontalain 4 luvussa säädetään seuraamusmaksuista, niiden määräämisestä, suuruudesta ja seuraamusmaksuasioiden käsittelystä markkinaoikeudessa. Ehdotettu toimenpide 90 kytkeytyy Energiaviraston valvontavastuuseen, valvonnan tehostamiseksi määrättäviin seuraamusmaksuihin ja direktiivien asettamiin vaatimuksiin, joiden mukaisesti sääntelyviranomaisilla tulee olla tehokkaat valtuudet tehtäviensä hoitamiseen.

Lisäksi Energiavirasto tuo esiin, että uudistetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa energian tukkimarkkinoiden eheydestä ja tarkasteltavuudesta, eli 'REMIT II' -asetuksessa (2024/1106) säädetään myös asetuksen rikkomiseen sovellettavista tehokkaista, oikeasuhtaisista ja varoittavista seuraamuksista. Kyseisessä asetuksessa lähtökohtana on ensisijaisesti se, että toimivalta seuraamuksen määräämiseen on sääntelyviranomaisella. Asetus myös toissijaisesti mahdollistaa kansallisesti ratkaisun, jossa toimivalta seuraamuksen määräämiseen on tuomioistuimella.

Energiavirasto pitää työryhmän mietinnön toimenpide-ehdotusta 90 lähtökohtaisesti kannatettavana. Ehdotuksessa esitetty nähdään viraston toimivaltuuksia tehostavana toimenpiteenä. Jotta seuraamusmaksu toimisi sähkö- ja maakaasumarkkinasääntelyn edellyttämällä tavalla varoittavana ja siten rikkomuksia ennaltaehkäisevänä seuraamuksena, sen määräämisen prosessin selkeys ja viivytyksettömyys on ensisijaisen tärkeää. Energiaviraston kokemusten perusteella nykyiset valvontalain mukaiset seuraamusmaksuprosessit ovat mittavia laajuudeltaan ja kestoltaan ja vaativat paljon resursseja. Markkinaoikeudessa joudutaan jo ensi asteena käymään aivan valitusprosessin kaltainen prosessi, mahdollisesti jopa kahteen kertaan, jos korkein hallinto-oikeus kumoo markkinaoikeuden ratkaisun hylätä seuraamusmaksuesitys perusteeltaan ja palauttaa asian markkinaoikeuteen. Tällaisessa tilanteessa seuraamusmaksuesityksen käsittely voi kestää useita vuosia jo ennen ensi asteen ratkaisua. Näin ollen ehdotuksen 90 mukainen seuraamusmaksun määräämisen ensi asteen toimivallan siirtäminen viranomaistasolle voisi

nopeuttaa ja selkeyttää seuraamusmaksun määräämisen prosessia kokonaisuutena, mikä olisi myönteistä seuraamusmaksujen tehokkuuden kannalta.

Jatkovalmistelun osalta Energiavirasto toteaa, että siinä on tärkeää huomioida perustuslakivaliokunnan kanta siitä, että hallinnollisesta seuraamusmaksusta päättäminen tulisi säätää monijäsenisen toimielimen tehtäväksi, mutta myös turvata sääntelyviranomaisen riippumattomuus unionin oikeuden edellyttämien tavoin. Nykyisin Suomessa valittu tapa varmistaa sääntelyviranomaisen riippumattomuus on päällikkövirasto. Päällikkövirasto tässä yhteydessä tarkoittaa, että Energiaviraston ylijohdajan riippumattomuus varmistetaan erityisin menettelyin ja ylijohdaja ratkaisee kaikki sääntelyviranomaisen toimivaltaan kuuluvat asiat. Energiavirasto korostaa, että tätä riippumattomuutta sääntelyviranomaisen tehtävien ei siis voi vaarantaa, ja esittää, että tässä yhteydessä perustuslakivaliokunnan kannanoton mukaiseksi menettelyksi katsottaisiin viraston noudattama menettely, että mikään ratkaisu ei ole yhden ihmisen takana vaan kaikki päätökset tehdään esittelymenettelyssä.

Energiavirasto pitää kannatettavana alatyöryhmän tavoitetta selkeyttää ja nopeuttaa markkinaoikeuden oikeudenkäyntimenettelyä. Toimenpide-ehdotus 89 tukee tätä tavoitetta ja olisi myös viranomaisen näkökulmasta tarpeellinen tavoite. Ehdotuksessa on perustellusti tuotu esiin, että valvonta-asiat ovat usein laajoja ja aineellisesti sekä prosessioikeudellisesti vaativia. Energiavirasto haluaa jatkovalmistelua varten korostaa, että viranomaisilla on useimmiten rajalliset resurssit käytössään näissä menettelyissä, ja valvonta-asioiden oikeudenkäynnit hoidetaan pääsääntöisesti muiden virkatehtävien ohella. Suuryrityksillä, jotka tyypillisesti ovat energia-asioissa vastapuolina, on puolestaan mahdollisuus tukeutua laajoihin oikeudellisiin asiantuntijapalveluihin, mikä monesti aiheuttaa epätasapainoisen asetelman oikeudenkäynteihin käytettävissä olevien resurssien osalta. Menettelysäännösten tarkentaminen ja selkeyttäminen olisi täten myös viranomaisen näkökulmasta myönteistä ja edesauttaisi tehokasta ja oikeudenmukaista prosessia.

4. Kommentit alatyöryhmän 4. Oikeudellinen neuvonta ja avustaminen ehdotuksista

-

5. Kommentit alatyöryhmän 5. Täytäntöönpano ja Ulosottolaitoksen toiminta ehdotuksista

-

6. Kommentit alatyöryhmän 6. Hallinto-, henkilöstö- ja koulutusasiat ehdotuksista

-

7. Muita huomioita Oikeuslaitostyöryhmän alustavista toimenpide-ehdotuksista

-

Nurmi Simo
Energiavirasto

Kankaanrinta Nora
Energiavirasto